

Μνήμων

Τόμ. 12 (1989)

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

ΛΗΔΑ ΜΟΣΧΟΥ - ΤΣΙΩΜΗ

doi: [10.12681/mnimon.431](https://doi.org/10.12681/mnimon.431)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΟΣΧΟΥ - ΤΣΙΩΜΗ Λ. (1989). ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ. *Μνήμων*, 12, 230–232. <https://doi.org/10.12681/mnimon.431>

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ*

Ἡ πρόσφατη ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ πού ἀφορᾷ στήν «Ὁργάνωση Ἀρχείου Μνημείων καί Ἀρχαιολογικῶν Χώρων μέ τήν χρησιμοποίηση τῆς Πληροφορικῆς» (4 Μαΐου 1987) ἀνταποκρίνεται σ' ἓνα κοινό αἶτημα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ὅπως καί στήν ἐπιτακτική ἀνάγκη νά συγκεντρωθεῖ σέ ἓνα Ἐθνικό Ἀρχεῖο ὁ μνημειακός πλοῦτος τῆς χώρας μας. Ἡ Διεύθυνση Ἀρχείου Μνημείων τῆς Ἑλλάδας / ΥΠΠΟ¹ ἔχει ἤδη ἀρχίσει τόν προγραμματισμό τοῦ ἔργου «Αὐτοματοποιημένο ἀρχεῖο μνημείων τῆς Ἑλλάδας». Ὁ σχεδιασμός τοῦ ἔργου, σέ συστηματική βάση, ἀποβλέπει στή δημιουργία ἀφενός ἐνός ὁλοκληρωμένου Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων καί ἀφετέρου ἐνός μελλοντικοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Τεκμηρίωσης γιά τὰ Μνημεῖα τῆς χώρας.

Οἱ στόχοι

Στόχος τοῦ προγράμματος εἶναι ἡ ὁργάνωση τοῦ Ἀρχείου Μνημείων σέ ἔθνικό ἐπίπεδο, γεωγραφικά, καί σέ ὅλο τὸ ἱστορικό φάσμα, χρονικά, μέσα ἀπό μιά συνολική θεώρηση τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀντικειμένου, μέ δεδομένη τήν ἐνότητα τοῦ χώρου, τῶν ἀκινήτων καί τῶν κινητῶν μνημείων. Γιά τήν προσεχή πενταετία, τὸ ἔργο —λόγω τοῦ ὑψηλοῦ κόστους του— ἀφορᾷ ἀποκλειστικά στὰ *μὴ κινητὰ* μνημεῖα (ἀρχαιολογικὲς θέσεις, οἰκοδομικά σύνολα, μεμονωμένα ἀρχιτεκτονικά μνημεῖα). Πάντως, ἡ συγκρότηση τοῦ ἀρχείου τῶν *μὴ κινητῶν* μνημείων ἀποτελεῖ καί ἓνα πρῶτο ἔργο ὑποδομῆς γιά τὰ *κινητὰ* μνημεῖα (δηλαδή τίς ἐντὸς τῶν μουσείων καί συλλογῶν τῆς χώρας ἀρχαιότητες, καθὼς καί τὰ ἔργα τέχνης καί πολιτισμοῦ).

Παράλληλα, θὰ πρέπει νά ταξινομηθοῦν καί νά μελετηθοῦν τὰ Ὑπηρεσιακὰ Ἀρχεῖα τοῦ ΥΠΠΟ πού φυλάσσονται στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο (ἡμερολόγια παλαιῶν ἀνασκαφῶν, ἀναφορὲς Ἐφορειῶν γιά ἀνεύρεση ἀρχαίων κλπ.). Ἡ διαχείριση τοῦ ἀρχείου τῶν ἐγγράφων τοῦ ΥΠΠΟ ἐπείγει καί γιά τὸν πρόσθετο λόγο ὅτι συμπληρώνει τήν συγκρότηση τοῦ Ἀρχείου τῶν Μνημείων μέ πολὺτιμες πληροφορίες.

Εἶναι αὐτονόητη ἡ ἀνάγκη ὑπαρξῆς ἐνός Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων καί μάλιστα αὐτοματοποιημένου πού θὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν συγκέντρωση στοιχείων πού χάνονται σέ περίπτωση καταστροφῆς, τὴν ἄμεση ἐνημέρωση καί τὸν ἔλεγχο τῆς κατάστασης τῶν μνημείων, τίς μελέτες συντήρησης, ἀναστήλωσης καί γενικά προστασίας καί ἀνάδειξης τῶν μνημείων, τὸν προγραμματισμὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν δραστηριοτήτων (ἔρευνες πεδίου, ἀνασκαφές), τὸν χωροταξικό-πολεοδομικὸ σχεδιασμό, τὴν προώθηση τῆς ἔρευνας στοὺς τομεῖς τῆς ἀρχαιολογίας, ἀρχιτεκτονικῆς, πολεοδομίας, τὴν στατιστικὴ κλπ. Ἀπὸ τὰ

* Τὸ κείμενο αὐτὸ βασίζεται στίς ὑπηρεσιακὲς ἐκθέσεις καί σέ ἄλλα συναφῆ κείμενα τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Διεύθυνσης Ἀρχείου Μνημείων Γ. Γαλάνη καί Λ. Μόσχου-Τσιώμη.

1. Ἰδρύθηκε τὸ 1977.

παραπάνω προκύπτει ή διττή χρήση του 'Αρχειού: διοικητική και επιστημονική-έρευνητική.

'Ο προγραμματισμός

Για την ύλοποίηση του έργου προγραμματίζονται τὰ ακόλουθα: α) συντονισμός με υπάρχοντα αρχεία μνημείων, εκτός ΥΠΠΟ, β) οργάνωση τράπεζας δεδομένων, για διοικητική και επιστημονική χρήση, γ) κατάρτιση τυποποιημένου απογραφικού δελτίου μνημείων (σέ φυσική γλώσσα), δ) δημιουργία τυποποιημένου λεξιλογίου ὄρων (Thesaurus), ε) κατάρτιση αρχείων τεκμηρίων (έγγραφα, χάρτες, σχέδια, φωτογραφίες, διαφάνειες κλπ), στ) χαρτογραφία (συμβατική και αυτοματοποιημένη), ζ) έπιλογή του λογισμικού και του ανάλογου μηχανολογικού έξοπλισμού, η) δοκιμαστική έπεξεργασία δεδομένων, θ) μαζική καταγραφή πληροφοριών.

Κρίνεται απαραίτητη ή συνεργασία και ὁ συντονισμός με Δημόσιες 'Υπηρεσίες, Α.Ε.Ι., 'Ιδρύματα 'Ερευνών, επιστημονικούς φορείς και έρευνητές, τής 'Ελλάδας και του έξωτερικού, πού: α) καταρτίζουν ανάλογα αρχεία ή ασχολούνται σέ επίπεδο έρευνας με τὸ θέμα, β) ενεργοποιούνται στὸν τομέα τής Πληροφορικής.

'Η μεθοδολογία

'Η Διεύθυνση 'Αρχειού Μνημείων έχει προχωρήσει στήν μεθόδευση του έργου, κατ'αρχήν ένα, κατά τὸ δυνατόν, ὀλοκληρωμένο πρόγραμμα. Για λόγους μεθοδολογικούς και τεχνικούς — ὅπως ή απαιτούμενη γνώση του ἀριθμοῦ τῶν μνημείων, ή έπείγουσα ανάγκη διοικητικῶν πληροφοριῶν κλπ. — έπιβάλλεται ή διάκριση του έργου σέ δύο στάδια : α) κατάρτιση του Μητρώου Μνημείων, με συνοπτική πληροφορόρηση για διοικητική κυρίως χρήση, και β) δημιουργία του 'Αρχειού Μνημείων, με τήν πλήρη έπιλεγμένη πληροφορόρηση.

Προβλέπονται τὰ ἑξῆς:

1. Χωρισμός του ἀρχαιολογικοῦ ὑλικού σέ εἶδη: χάρτες, σχέδια, φωτογραφίες, κείμενα, και γενικά κάθε εἶδους γραπτὰ ή παραστατικά τεκμήρια. Τοῦτο θά σημάνει ἔνδεχομένως τή συγκρότηση ἰσαριθμῶν Τραπεζῶν 'Αμέσων ή 'Εμμέσων Δεδομένων — για κάθε μιὰ ἀπὸ τίς ὁποῖες θά πρέπει νὰ καθοριστεῖ ή μονάδα/πηγή πληροφοριῶν — και τήν δημιουργία δικτύου ἄμεσης ἐπικοινωνίας μεταξύ τους. 'Επίσης, προβλέπεται σύζευξη Τραπεζῶν Δεδομένων και Τραπεζῶν Εἰκόνων, σύζευξη πού κρίνεται απαραίτητη λόγω του πλήθους και τῶν προβλημάτων της παραστατικῆς τεκμηρίωσης.

2. 'Επιλογή τῶν στοιχείων πρὸς έπεξεργασία, με γνώμονα τήν ἐπάρκεια τῶν πληροφοριῶν και ὄχι τήν ἄκριτη συσσώρευση. Τὰ ἐπιλεγέντα στοιχεία θά ἀποτελέσουν τὸ περιεχόμενο του 'Απογραφικοῦ Δελτίου. Προϋποθέσεις: ή ὁμοιογενής παρουσίαση τῶν δεδομένων, ή τυποποίηση τής περιγραφῆς.

3. Κατάρτιση θησαυροῦ (λεξικοῦ μηχανῆς), με τίς σημασιολογικές και τίς σχέσεις ἱεράρχιας τῶν ὄρων.

4. Κατάλογογράφηση πιθανῶν μελλοντικῶν ἐρωτήσεων, με τήν μεγαλύτερη δυνατή ποικιλία περιπτώσεων, προκειμένου νὰ ἐλεγχθεῖ ή ἐπάρκεια του σχήματος ἀνάληψης.

5. 'Επιλογή του λογικοῦ συστήματος. 'Υπὸ ἐξέταση: ή δημιουργία ἑνὸς νέου λογισμικοῦ, εἰδικὰ για τίς ἀνάγκες του 'Αρχειού Μνημείων.

6. 'Επιλογή και προμήθεια μηχανολογικοῦ έξοπλισμοῦ με μεγάλες δυνατότητες συμβατότητας και ἐπέκτασης.

Ἡ ἀρχειοθέτηση τῶν ἀκινήτων μνημείων καὶ τῶν ἱστορικῶν-ἀρχαιολογικῶν χώρων θὰ ὀλοκληρωθεῖ μὲ τὴν ἐγγραφή στὴ μνήμη τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ τοῦ συνόλου τῶν δεδομένων, δηλαδή τῶν ἐπιλεγμένων σύμφωνα μὲ τὸ Ἀπογραφικὸ Δελτίο Πληροφοριῶν. Σ' αὐτὴ τὴ φάση θὰ ἐνταχθεῖ στὸ Ἀρχεῖο τὸ ὑλικὸ ποῦ εἶναι ἤδη συγκεντρωμένο στὶς Ἀρχαιολογικὲς Ἐφορίες καὶ τὶς Διευθύνσεις τοῦ ΥΠΠΟ, καθὼς καὶ σὲ ὀρισμένες Δημόσιες Ὑπηρεσίες, Α.Ε.Ι., Ἰδρύματα Ἐρευνῶν κλπ., ποῦ καταρτίζουν ὁμόλογα ἀρχεῖα. Ἐπειδὴ ὁ ὄγκος τοῦ ἀντικειμένου εἶναι ἀνυπολόγιστος αὐτὴ τὴ στιγμή —δεδομένου ὅτι δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ τὸ ὑπάρχον Μητρώο τῶν Μνημείων— ὁ χρόνος περάτωσης τοῦ ἔργου, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον στὰ γνωστὰ μνημεῖα καὶ χώρους, εἶναι ἄγνωστος. Ὡς πρὸς τὰ νέα δεδομένα, τὸ Ἀρχεῖο θὰ ἐνημερώνεται συνεχῶς. Ἡ ὀργάνωση τοῦ ὅλου ἔργου ὑπολογίζεται νὰ ὀλοκληρωθεῖ μέχρι τὸ 1990, μὲ ὅλες τὶς ἐπιφυλάξεις ποῦ προκύπτουν ἀπὸ παράγοντες μὴ ἐλεγχόμενους ἀπὸ τὴν Διεύθυνση Ἀρχείου Μνημείων.

ΛΗΔΑ ΜΟΣΧΟΥ-ΤΣΙΩΜΗ

Ο ΔΙΠΛΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Το ὅτι τα ἀρχεῖα ἀποτελοῦν μια ἀπὸ τὶς κυριότερες πηγές τῆς ἱστορίας, εἶναι πια κοινὸς τόπος — το ἀναφέρουν ὡς καὶ τα σχολικὰ ἐγχειρίδια τώρα. Σ' αὐτὰ θὰ ἀναζητήσει ὁ ἱστορικὸς τα δεδομένα, τὶς μαρτυρίες, τὰ ὅσα θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ παραμερίσει τοὺς μύθους ποῦ σκοτίζουν τὴ γνώση, καὶ νὰ καταλάβει τὸ πὼς ἦταν κάποτε τὰ πράγματα.

Μονάχα ποῦ αὐτοὶ οἱ κοινοὶ τόποι μας κάνουν συχνὰ νὰ λησμονοῦμε πὼς τα ἀρχεῖα δὲν συγκροτήθηκαν γιὰ νὰ διευκολύνουν τὸ ἐπάγγελμά-μας. Δὲν φτιάχτηκαν μὲ τὴν προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος, οὔτε, πολὺ περισσότερο, τῆς ἀναδρομικῆς-τοῦς χρήσης· φτιάχτηκαν γιὰ νὰ διατηρήσουν μιαν ἄλλου τύπου μνήμη, ὄχι τὴν ἱστορικὴ. Ἀν τα πιστέψουμε γιὰ τὸ μαγικὸ κουτί τῆς Πανδώρας ὅπου φυλάγεται ἀτόφια ἡ ἱστορία, ἀν νομίσουμε πὼς ἀρκεῖ νὰ βουτήξουμε βαθιὰ στὸ βυθό-τοῦς καὶ ν' ἀνασύρουμε στὴν ἐπιφάνεια τὰ ὅσα πλούτη βρήκαμε, κινδυνεύουμε νὰ μας παρασύρουν οἱ δίνες τῆς δικῆς-τοῦς λογικῆς. Γιὰ νὰ τὶς ἀποφύγουμε, θὰ πρέπει νὰ προΐδαστοῦμε γιὰ τὸν βυθό-τοῦς προτοῦ καν βουτήξουμε.

Ἀς πιάσουμε λοιπὸν τὸ νήμα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Τὶ εἶναι τὸ ἀρχεῖο μιᾶς δημόσιας, λόγου χάρι, ὑπηρεσίας; Εἶναι βέβαια ἓνα τμήμα ὅπου ἔχει μεταφερθεῖ ὅ,τι ἐμφανίζει μειωμένο πρακτικὸ, καθημερινό, ενδιαφέρον, ὅπως τὸ παλιὸ βιβλίον τοῦ ταμείου, οἱ κατὰ καιροῦς διαταγές τῶν ἀνωτέρων, ἐγκύκλιοι, ἀποφάσεις, κάποια πρωτόκολλα ποῦ ἐκλείσαν — ὅ,τι τελοσπάντων δὲν εἶναι πια σὲ χρῆση καὶ παραμερίζεται, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ πεταχθεῖ στὰ ἀχρηστά.

Ἐτσι ὁ ὄγκος, ὁ πλοῦτος, ἡ υφὴ αὐτοῦ τοῦ ἀρχείου, θὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴ γραφειοκρατικὴ συνείδηση τῆς υπηρεσίας· γιὰτὶ, ἀκριβῶς, μιὰ ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη γραφειοκρατικὴ συνείδηση καὶ καταγράφει ἀλλὰ καὶ διατηρεῖ — ἐνῶ μιὰ μειωμένη ξεκαθαρίζει εὐκόλα καὶ δὲν διστάζει νὰ πετάξει.